

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:	A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	Ugy a lap szellemi részét illető cikkeik, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.
Egész évre 4 frt.		
Félévre 2 „		
Negyedévre 1 „		

Köszönet és hála Lönhárt Ferencz Püspök Urunk ő Nagyméltóságának.*)

Midőn ezen alázatos sorok írásához fogék, Erdély igen sok nagynevű püspökének nemes áldozatkészsége és ebből kifolyó jótéteményeik újultak fel lelkemben ugyanígyra, hogy a kegyelet és hála versenyeznek: ki lenne méltóbb erdélyi egyházfejedelmink közül emez érzületeink tiszteletteljes adójára.

Ha a károlyfehérvári öreg székesegyházra tekintünk, egy báró Sztoyka iránt kell kegyelettel adoznunk; ha az egyházmegyei nagybecsű könyvtár és esillagda felé irányítjuk tekintetünket, Batthyáni nagylelkűsége kötelez le; ha szegény tanulók ösztöndíjairól akarunk emlékezni, Kovács Miklós emléket kell áldanunk; ha Csik-Somlyó és Kanta gymnaziumai s más kulturális és humanitarius intézményekről szólunk, hálnak Haynaldnak van lekötelezve; ha a gyulafehérvári, székelyudvarhelyi s gyergyószentmiklósi lánynevelő intézetekbe lépünk, Fogarassyért rebegnek hő imát az ártatlan ajkak s azon felsőbb tudományok is, melyek ápolására tett fejedelmi alapítványai ismeretesek minden erdélyi katholicus előtt stb.

Az elébb kegyelettel említett egyházfejedelmek mindenikének az erdélyi katholicizmus hálás lekötelezettje; mert a hitélet, nevelés, kultura és humanitás mindmegannyi nagylelkű apostolait tisztelte és tiszteli bennök. Azért minden honfi és egyházpolgár előtt szent és felejthetetlen legyen emlékeztük!

De ha a nagykiterjedésű erdélyi egyházmegye vallási, nevelési, kulturális és humanitarius ügyei fentisztelt boldogemlékeztetű püspökeinkben megelégek bőkezű Maceenásaikat: azonban még hátra volt egy nagy szükség, melyet fedezni, hiány, melyet pótolni,

*) Ezen felirat nemesak a beküldő, de az egész egyházmegye háliját kell, hogy kifejezze, s a legnagyobb örömmel közöljük. Szerk.

szegénység, melyet segíteni kell vala. E szükség, e hiány, e szegénység épen a megyei papság egy nagy részének gyenge anyagi helyzetén valának igen észlelhetők s még inkább érezhetők.

Nem állítom, hogy e tekintetben is nagyemlékü volt egyházfejedelmink áldozatkészségeinek feltűnő jeleivel ne találkoztunk volna. Nem; mert akkor hálátlan lennék a viszontagságok közt is dicső mult iránt, mely ez irányban is lekötelez sok alapítványai és áldozataival.

De mindenesetre legyen szabad konstatálnom azon körülményt, hogy az erdélymegyei papság oly általánosságban és gyenge anyagi helyzetét oly meleg szeretettel felkaroló módon és alakban a dicső emlékü püspökök egyikénél sem találkozott annyira melengető főpásztori gondossággal, mint Nagyméltóságod igazán atyai és főpásztori nagylelkűségében.

Midőn azonban mindezeket jelezni bátorkodnám, nem akarok a multa nézve váddal hozakodni elő; mert lehet, és úgy is van, hogy a mult másnemű és tán nagyobb igényei maguknak megfelelő áldozatot követelve: a jövődóé lett a remény — a papság anyagi helyzetének javítása.

Nagyméltóságod a hívek, az egész erdélyi egyházmegye e reményét teljesítve: nevét egyháztörténelmünk lapjaira kitorölhetlen betükkel jegyzé fel.

Azért a nagylelkű adakozó és segélyező nevét megörökítő Klió nevében, s a felsegedelmezett papság nevében érzem magam hálásnak, midőn jelen alázatos soraim élére diszül Annak nevét illesztém, Kinek legujabb fejedelmi áldozatai és apostoli működése teszük soraim tartalmát is — Excellenciádét.

Tehát annyi szegény papnak vágya, reménye teljesült!

Az erdélyegyházmegyei papság azon részének, kiknek évi javadalma a 600 frtot meg nem ütötte, Nagyméltóságod gondos közreműködése és nagy rész-

ben saját áldozatkészsége, fizetését 600 frtra felemelte, sőt „mig a magas kir. kincstár a saját terhére a javadalmat évi 600 frtra felemelné, a kincstári lelkészek jövedelmeinek is rendkívüli segély czímén 550 frtra való felemelését elhatározta“.

E volt a legszebb piros tojás, melylyel a lefolyt husvétii ünnepek alkalmával megyei papságát 950—1890 számú magas körlevelével meglepé, megajándékozni méltóztatott.

Az erdélyi 16 esperesi kerületben 62 plébánia volt olyan, melynek javadalma a 600 frtot meg nem közelítette. Most tehát 62 lelkész anyagi gondjai könnyítették; 62 lelkész lett képesebbé magasztos hivatalának anyagi közdelmektől ment teljesítésére; 62 lelkészletben lett a vallási és nemzeti missió ügyén segítve.

Nemzeti és vallási missiót említék; mert a segedelmezett lelkészségek papjaik és templomaikkal igen sok helyen nemesak vallási, hanem nemzeti érdekeinknek is egyetlen előmozdítói, az összetartásnak gőzpontjai; a vallási és nemzeti elesenevészedsének nélkülözhetlen meggátlói.

Ki ezt nem himé, tekintsen csak egy fali térképre s tapasztalni fogja, hogy a bányavidéki, szeben-, fogarasi, hunyadi, szolnoki, alsófehérmegyei stb. esperesi kerületekben levő lelkészségek csaknem mind olyanok, hol vallási és nemzeti ügyeinket mindig leginkább kellett és kell féltetniük s ahová tehát a segélyezés magasabb szempontból is erősen indokolt és ohajtott volt.

Excellenciád azért vallásunk és nemzetünk oltárára hozott áldozatot korszakalkotó és jövőre kiszámíthatlan hatású segélyezési magas intézkedésével.

Legyen azért Excellenciád iránt hálás bérczes kis hazánk minden egyház-és honpolgára.

Topánfalván, 1890 április 15-én.

Hívei és maga nevében.

Kovács Gyárfás.

F e z e.

A Halotti Beszédnek, legrégebb magyar nyelvemlékeink egyikének feze szava mindaddig várja megfejtőjét. A mondat, melyben e szó előfordul, így hangzik: és lett halálnak és pokolnak feze, és mend ő nemének. Magyarán megpróbálták többen: értelmezték elterjedésnek, fészeknek, vésznek, zsoldnak, fizetésnek. Mindezek annyira nem egyebek tapogatózásoknál, hogy a most megjelenő Magyar Nyelvtörténeti-Szótár tudomást se vesz rólk, hanem a sorrend szerint közölve a feze szót, utána magyarázat helyett kérdőjelet tesz, mint kifejezőjét annak, hogy e szó jelentése most is még kérdés tárgya.

Megpróbálok e kérdésre feleletet adni. De midőn ezt tenni bátorodom, megkívánom jegyezni, hogy nyelvtudós nem vagyok, s azért e kérdés fejtegetésében mélyre ható tudományosságot a méltányosság tőlem nem várhat. Előttem csak az a feladat áll, hogy egy ötletemet, mely a feze értelmére nézve elmében keletkezett, nyilvánosságra hozzam s így az iránt a hozzáértők figyeimét felkeltsem, mert én nem kételkedem affélől, hogy az én magyarázatom ha teljesen tán nem is éri el a valót, de közelebb jár ahhoz, mint az öt megelőzők bármelyike, s így a figyelembe vevésre nagyon is érdemes.

Nekem, valahányszor a Halotti Beszédet életemben olvastam, e helyett: lett halálnak és pokolnak feze (fésze), — mindig ez akart a nyelvenre jönni: lett halálnak és pokolnak rabja. Annyit megenged bizonyára bárki, hogy ez értelmes beszéd, s hogy a szövegbe a rabzó nagyon beillik, minden esetre százszorta jobban, mint — fészke, kiterjedése, vésze, zsoldja. S én most azt hiszem, hogy a feze ugyanannyit tesz: rabja.

Hogy miért nem alkalmazták a Halotti Beszédben a rab szót, ha a rab fogalmat akarták kifejezni, annak egyszerű oka az, hogy a rab szó, mint idegenből átvett, később meghonosodott szó, az akkori időben nem is volt meg nyelvünkben.

De ha az ősz magyarok nyelvéből hiányzott a rab szó, nem hiányzott fogalomkörökből a rab fogalom, mert bizonyára az akkori társadalomnak is voltak olyan tagjai, kiket rabságba kellett helyezni, rabbá kellett tenni. Ha a fogalom megvolt, annak jelölésére szónak is kellett lennie, s ez a szó nem volt más, mint a Halotti Beszédbeli feze (fész). Hogyan?

A sátorok alatt tanyázó magyarok azt, a kit fogságba kellett tenni, nem zárhatták börtönbe, mi nem volt, hanem rabbá tették kétségkívül úgy, hogy valahová valamivel megkötötték. Az a megkötő tárgy viselte eredetileg e nevet: feze (fész). Kötünk ez a fésznek meglevő származékaiból. Feszés az, a mi szorít: feszít nem kiterjeszt, hanem megszorít; feszeng az, a ki szorított helyzetben van. Ebből látszik, hogy e szónak alapjelentése az összeszorítás, összehuzás, a mi arra mutat, hogy valami oly tárgynak volt a neve az alapszó fész, melylyel szorítást lehetett eszközölni. Jelentése lehetett tehát: kötéll, gúzs.

Bizonyítékul kívánkozik ide vonatkozólag a rokon nyelveknek egy adata is. Midőn elmélkedésemben a feze-nek azon értelméhez jutottam, melyet én tulajdonítok neki, természetesen előállott a gondolat, vajjon a rokon nyelvekben nem lehet-e olyasmire akadni, a mi nézetem helyes volta mellett erősségül szolgálna. Eszembe jutott, hogy a birtokomban levő Riedl Szende-féle magyar nyelvtanban közölve van mutatványul egy rend szó a rokon nyelvekből. Rányítok a könyvben a kérdéses szókra s meglepetve olvasom ezt: gez, szürjában: magyarul: kötéll. A gez és feze ugyanegy gyökérszónak módosulatai könnyen lehetnek, mert hogy a g át-mehet f-be, arra lehet példákat felhozni nyelveinkből. A g könnyen váltkozott k-val, hiszen ugyanazon hangok, csak egyik kemény, másik lágy. A k pedig föleserülődik f-el p. ezen szavakban: keze-fize, keu-fen. Így a gez is átmódosulhatott feze-zé, vagyis a feze lehet csak ezen szónak más alakja: gez, ez pedig annyit jelent: kötéll. Hogy a magyar nyelvben a fentebbiek szerint tulajdonképpen nem feze-, hanem fészről van szó, ez fennakadást nem képezhet, mert a

z és sz, mint szintén ugyanazon hangnak lágy és kemény változatai könnyen váltakoznak egymással, könnyen felecserelődik egyik a másikkal, s így ha a Halotti Beszéd korában f e z-nek hangzott is az a szó, későbbi korban teljesen törvényszerűséggel alakulhatott belőle f e sz.

Mint hogy tehát a nomád életű magyarok azt, a ki arra érdemet szerzett, úgy tették rabbá, hogy megkötözték, f e sz-be helyezték, átvitték ezt az elnevezést a f e sz-ben levőre is, azt is f e sz-nek nevezték. Az a nyelvi tünemény van itt tehát, mely nem áll egyedül, hogy t. i. ugyanegy szó két külön, de egymással vonatkozásban álló fogalom jegyűl szolgál. Ilyen: nap, nyelv, ilyen a székely kert, mely a kertet is, az ezt körülvevő kerítést, sövényt is jelenti. Így mondják a székelyek a körmenetet (processio), mivel keresztet visz magával, keresztnek: jön a kereszt, énekel a kereszt; sőt halani náluk egy kifejezést, mely úgy hasonlít a f e sz-nek fentebb magyarázott két jelentéséhez, mint tojás a tojáshoz; e helyett ugyanis: az az akasztófáralvó, az a gazember, azt mondják: az a hóhérkötő l. Nyom valamit a latba az is, hogy a f e sz elnevezés a f e sz-ben levőre gunyulódás utján is rákenődhetett. A nép az egyes szavakat, melyeket eszűvé gyanánt alkalmaz, legtöbbször nem képzi tovább, hanem minden képzés nélkül eredeti alakjukban veszi alkalmazásba. Nem mondja: Férges Ferencz, Kapczás Pista; hanem egyszerűen Féreg Ferencz, Kapcza Pista. Megeshetett tehát, hogy a f e sz (kötél) ilyen uton-módon jutott a rab fogalom jelzéséhez, mert a szittya síhederektől is jól kitelt, hogy ha valakit, f e sz-ben láttak, rákiáltottak, hogy: f e sz, f e sz, f e sz!

Földes József.

A szeszes italokkal való visszaélés befolyása a népesség szervezetére, anyagi és erkölcsi életére.

A szeszesitalokkal való visszaélés káros befolyását az egyesek, családok, társadalom, nemzetek, országok, szóval: az emberiség életére s azok életének anyagi, erkölcsi s számtalan más irányú viszonyaira nézve az előbbi szakaszokban itt-ott röviden érintém.

Iméltélekbe esném, de tán túl is lépném a megközelíteni szándékolt cél határait, ha itt a különben oly nagy horderejű tárgy mélyebb fejtegetésébe és leírásába bocsátkoznám. Azonban a szeszes-italok veszedelmes befolyásáról a mondottak kiegészítéseül itt míg néhány adatot, főleg a nemzet i és had er ő szempontjából idejegyezni szükségesnek látok.

A „szegény (falusi) nép, mely fenntartója volt mindenkör a hazának, pusztul nemcsak számban és vagyonban, de satnyul testben és lélekben is.

A regalét monopolizálók pálinkája odajuttatta ma a magyar földműves osztályt, hogy katona sorozás alkalmával némely vidéken száz közül alig találtak tíz embert szolgálatra alkalmasnak.“ — (Hortoványi József 1889 maj 30. Galántán mond. besz.)

A 90 gyenge testalkatot és testi hibát csaknem egészen a hiányos táplálkozás és főleg a szeszesitalokkal való visszaélés okozza. Ide vonatkozólag mondja Keleti: „a hiányos táplálkozás többnyire karöltve halad a fokozatos pálinka ivással, befolyással van a népesség testi szervezetére,“ a büntettek szaporodó számára s végül a nemzet anyagi és erkölcsi elkallódására vezet.

Szomorúan igazolja ezen állítás igazságát a hadsereg és honvédség évi újrecsozási statisztikája.

A „Militärstatistisches Jahrbuch“ nagybecsű mű adatai szerint — ugyanis — az újrecsozás alá kerülő három első korosztályban hadkiegészítési kerületenkint 1000-1000 orvosi-lag megvizsgált katona kötelezett közül, a minimális másfél (1.554) méter test magasságot nem értvén, a gyenge testalkat miatt visszautasítottak száma 255 és 591 között váltakozik. Ezekhez pedig nincsen hozzá számítva az 1000-ból azon 200-nál több nyomorék egyén, kik különféle testi hibák (u. m. értágulás és golyva: 70, izületek pl. x. löcsaláb, ludtalp: 76, mellkas, medence, gerincek képzés: 51, görvély, vibajok 19 (stb) miatt alkalmatlanok.

„Nem régebben történt, hogy egyik magyar községben egyetlen legény sem vált be katonának — pedig számára, nővére volt elég hivatott. Mi lehetett ennek oka? Vegyes orvosi bizottság ment a helyszínére, megvizsgálta az egész községet és nem talált egészséges embert, gyermeket a faluban. Minő betegség dulta fel a községet, mely ezelőtt egészséges és jóvéri népből állott? Az orvosi vizsgálat azt eredményezte, hogy a bajnak oka a rezegeskedés, nagymérvű iszákosság, mely az egész községet megmérgezte.“ (Székelyföld.)

Keleti adatai szerint: „legkevesebb gyöngye test alkátukat mutatnak fel — az újrecsozásnál — Beregh, Zemplén, Győr, Veszprém, Mosony megyék, legtöbbit Arad, Kraszna, Szörény, Marmaros stb. — A közepes táplálkozású megyék nem tüntetnek fel valami erősebb kapcsolatot a két tünevény között, de annál erősebbek a végletek.“

Szomorú tapasztalat biz az, de igaz, hogy „egész vidékek pusztulnak el e mérge hatása alatt; terjed vele az erkölestelenség s a vagyoni mizeria. — A felvidék szánandó állapot első sorban a pálinkának köszönhető.“ (Magy. All. 1887 Jul. 28.)

Jaj! de ki tehet erről? Mi annyira liberalisok lettünk még az állam életét veszélyeztető bajok elnézésében is, hogy a liberalizmusunk elveinél fogva senkit sem szabad a mérge keverésben s az öngyilkos halál előkészítésében megakadályozni. — Így nem esoda, ha szegény nemzetünk a halálból él és nyomorúságból tengődik.

Dr. Géber Ede kolozsvári egyet. tanárnak mint minist. biztosnak KVásárhelyről kiállított s 1883 jun. 19-én a tanácsban felolvasott statisztikájából kiténik, hogy e 5010 lélekkel bíró városban 1870—1882-ig 13 év alatt elhalt a lakosság 30—32% (2081 egyén) és született 1169, vagyis a szaporodás 13 év alatt: 88.

A zsengekörben elhalt: 160%. — „E szerint — mondja Géber — a születések száma felettébb esekély lévén a halálozások által beállott veszteséget nem képes pótolni, s ha a halálozások így tartanak, továbbra is a városban, akkor a 2169 született közül csak csupán 12 éri el a 60 éves kort.“

Ezen esetet azért hoztuk fel, mert tudtuk szerint a város egyike azoknak, melyek lakossága legjobban táplálkozik s mégis a halandóság tulságosan nagy. — Mi az oka? Megmondja Dr. Géber, midőn kerületenkint a lélek szám arányában a halandóságot kimutatván, (I. kerület lakosság 1268, elhalt: 207; II. ker. lak. 1065, elhalt 140; III. ker. lak. 2168 elh. 320; IV. ker. lak. 608, elh. 44.) feltünteti, hogy az I és III kerületben, a hol a szeszgyárak és hízalldák vannak, nagyobb a halandóság. Miből — eltekintve, hogy a

közelebb lakók talán több szesz fogyasztanak — látszik, hogy a szesz már kigőzölgésében, a hulladékok kifolyásában veszélyes az emberi életre. És ennek meg is van a szeszfüdőkkel járó természetes oka.

Éjszak-Amerikában Everett jelentése szerint a míg a szeszitalok fogyasztása 1860—1870-ig a nemzetnek 3 milliárd 600 millió dollárjába került, addig 300,000 ember életet semmisített meg, 100,000 gyermeket küldött az árvaházba, 150,000 férfit és nőt tömlőzbe, 2000 öngyilkosságot hajtott végre, gyújtogatás és erőszak által 10 millió dollárnál több veszteséget okozott, 20,000 férfit és nőt tett özvegygyé és 1 millió gyermeket tett árvává. (H. El.)

Ezek hivatalos adatok, pedig mennyi szokott rendszeren ezek gyűjtésénél az adatokból kimaradni. — Elretentő számok.

Az angol életbiztosító társulatok a biztosításoknál különbséget tesznek „ivók és nem ivók” között. Iszákost nem fogadnak el.

Nem ivóknak néhány százalék (10—15 százalék) robotkedvezményt adnak.

E társulatok statisztikája, mely üzleti alapon nyugszik és pontos — azt mondja, hogy „az ivók közt a várható halálózások 97%-ka következik be; a nem ivók közt csak 71%.”

„Ugyan ez tapasztalható az angol segély-szövetkezetek életében is. Amaz egyletekben, melyeknek mérsékelt ivók is tagjai lehetnek, ezer tagra 51 halál esik; míg olyan egyletekben, melyek csak nem ivókat vesznek fel, csupán 13 halál jut átlag ezer tagra.

A porosz kórházak statisztikája még világosabban beszél.

1878—1879-ben az összes kórházi betegek közül 10-en haltak meg, az iszákosok közt 19. A tüdőgyulladásban szenvedő iszákosok 53%-ka pusztult el; pedig a tüdőgyulladás átlag halálzási száma csak 18 volt. A tifusz-betegek közt 10 halt meg; eilenben az iszákos tifusz-betegek közt 38. Tehát a nagy betegségekben az iszákosok életereje harmadrésznnyire csökkent. (Hossz. Élet.)

Ki tudná leírni mennyi halált, de hát még mennyi gyomor-, bél- és másféle betegséket okoz a korszmázor iszákosoknál borseprőből préselt ecetes vagy kéneszett bor a benne levő s az egészségre élet veszélyes kénessav és az ecet gombák miatt?

Különbben a lelenczházi enquettek, orvosi kongresszusok, közművelődési egyesületek, maga a tudomány statisztika stb. kétségben vonhatlan szomorú adatokkal igazolták már be, hogy azon megyékben és vidékeken, melyeken a magyar faj tömegesen lakik, a magyar nemzedéknek, több mint fele elvész, mielőtt a 7 éves kort elérné; s a baj egyik és főokául a szesz italokkal való visszaélést hozzák fel.

Ime a nemzeti- és had-erő, valamint halandóságra befolyó káros hatása a szesznek.

Hát a nemzet gazdászati, és közérkölesi és szellemi élet mezején mily óriási pusztításokat visz véghez, mint azt fennebb család, társadalom stbről szálva már érintők is.

Dániában az összes házassági elválásoknak 25%-at a pálinkaivás okozza.

Egy utazó az amerikai Egyesült-Államokról azt állítja, hogy „könnyebb egy másza aranyat, mint egy ép szervezetű, elesenevészetlen embert találni.”

Összehasonlítva pedig Magyarországot az amerikai Egyesült-Államokkal, azt mondja: Magyarországon is annyira el-

terjedt a pálinkaivás, hogy szintén ma-holnap azt lehet róla is mondani, amit az Egyesült-Államokról.

Nó és ki tudna a nagy társadalomtest minden rétegébe betekinteni és feltárni azon mélységes sebeket, melyeket a szeszitalok mértéktelen élvezete, mint az emberi élet emésztő rákfenéje, annak minden életsejtjeiben okoz?

De fölösleges is lenne újabb adatokat felhozni a szeszitalok veszedelmes voltának bizonyítgatására, mert az e soraink egész szelleméből, azok minden zéből, minden bettjéből tisztán és világosan előtűnik, mint kitűzött tételünk ki fejteni remélt főcélja.

Psabaddban.

Virágos mezőben, zöld erdő aljában,

Itt ülök egyedül egy ősfaj árnyában . . .

Köröttem zsbibogat ezernyi rovarfaj,

Főtöttem zsong el a himporral rakott raj.

Előttem mosolyog a rét dús viránya;

Mint a vidámságnak derült oczeánja.

Enyelgő illatár legyinti arczomat;

Ózondus levegő lengeli hajamat.

Szívemben megárad a fönseg érzelme,

Beszélek; de nincs ki szavamra felelne;

Feszülten figyelvén ohaftok valakit,

Ki hozzám hasonló érzelmet alakít! . . .

Szokatlan rajongás fogja el lényemet;

Nyomában csodálat, szorongás lépeget . . .

Órolni, busulni egyszerre akarnék

S ha bírnék magammal magamnak dalolnék!

Ki tudná leírni e lelki helyzetet?

Hol a szó? hol a nyelv? hól a dus képzelet?!

Te vagy itt, te vagy itt, érezlek Istenem!

Éadd, hogy imádjalak rémögő térdemen!

V. Cs. J.

A murányi Vénusz német feldolgozásban.

(Folyt. és vége.)

Arany négy szakaszra osztja, Ebert hét énekre. Ez elnevezés ellen való észrevételeimet említém. Az események tárgyalásának sorrendje ugyanaz mindkettőnél.

Ebertnél Vesselényi előbb megy a várba, mint követ és csak azután ír levelet. Ez mindenesetre természetesebb-mint Aranynál, hol otthon előre megírja szerelmet valló levelet, mielőtt Máriát látta volna, mi Máriának, magának is viszatetszik. Ebertnél Széchi M. felősméri a követképen megjelent Vesselényit s visszautasítja a feladási feltételeket, habár szive küzd az egykori szerelem emlékével, de most mint ellenség áll vele szemközt, a hazaszeretet győz a férfi iránt érzett szerelem fölött.

Arany inkább ragaszkodik az esemény tárgyalása során Gyöngyösihez s így a történelemhez, mint Ebert. Ebert két

izben mutat eltérést az Arany feldolgozásához képest. Két izben bővíti ki az eseményt. Mind a két izben azonban úgy az egész költemény, mint a szereplő személyek egyéniségének előnyére.

Arany feldolgozásában Széchi Máriának a hű, öreg Kádas mindene. Ez által a nő hősiebb, férfiasabb szímben tűnik fel. Ő maga nő, természete nőies is, vagy jobban mondva harezias nőies, de körülle semmi gyengeségre valló; minden bele illik a csatározások rideg korszakába. Ebertnél Kádas alakja egészen elvész. Helyét Széchi Mária dajkája Julesa foglalja el. Ez a regényesség. A romanticismus hagyománya, melytől Ebert sem tért el. Ez idézi fel emlékezetében a régmúltakat s ezzel együtt a régi szerelmet is. Aranynál ezt Kádas teszi. Régi hű eseléd. Ez által magyarosabb lesz a költemény: mert olyan szerepet játszik a hű férfi eseléd magyar tárgy elbeszélésekben, mint a külföldiekében a dajka. Jellemző mellékalakok; hagyományosak. Ilyen „Toldi“-ban Bence. —

Aranynál a követ hosszasan tartózkodik a várban. Megmutogatják neki a szemfényvesztés módjára soknak feltüntetett eleséget. Ebertnél a cselnek ez a neme nem fordul elő. Ebertnél a főcél a szerelem. E tekintetben jobban kidomborodik Széchi Mária mint Aranynál. Aranynál a csel által hazafiasága van élesebben feltüntetve. A vár megadása úgy is kényszerűségből történik. Mivel Rákóczinak meg nem mentheti, ne hogy kegyelem útján jusson Vesselényi kezébe, szerelmével adja át. De legalább a kísérletet megtette. Ez a magyar költő felfogása: magyaros. Tisztán a szerelem a cseh-osztrák költő felfogása.

Ebert költeményeinek az az egyik kiváló tulajdonsága, hogy a személyek, főleg a nők kiválóan kidomborodnak; akár irányla által akár cselekvésökben, je lemileg. A Széchi Máriában küzdő két hatalmas érzet a haza iránti szeretet s a férfi iránti szerelem kevés küzdelme által körvonalozottabb alak Széchi Mária, mint Aranynál. Ebertnél egész erejével tör ki s győz a Vesselényi iránti szerelem akkor, midőn a követi ruhába öltözöttet felösméri. Visszautasítja heves szavakkal, Aranyál ellenben csak a gyorsan távozó követ eltűnése közben két Széchi Máriának az a gondolata, hogy a követ Vesselényi lehetett . . . volt . . .

Ebertnél az utolsó jelenetben is úgy van feltüntetve Széchi Mária, hogy nőisége teljes erővel tör elő a rég elfojtott szenvedély hevében. Aranyál ez a kitörő szenvedély nincs meg. A nőt a hazafinak nem áldozza fel egészen. Arany felfogása nemzeties; hűbb a történelemhez. Átlengi az egészet a szabadságharcok szelleme. Mint nő nem is oly kidomborodott alak mint Ebertnél. Arany János a nőben az asszonyiség mellett a hazafiságot is visszatükröztette a jellemalkotásban; Ebert csak a kidomborításra kiválóan alkalmas nőt látta Széchi Máriában. Ebert modern hős nővé tette, kibeen a harezias csak látszólagos. Aranyál az amazonok természetével bír. Több benne az asszonyias — harezias, mint a tisztán asszonyias, a tisztán szerelmi.

Az utolsó jelenet, Vesselényi kivégzésének a játéka, a férfi bátorság próba köve. Ebert Vesselényiben tulnyomó a regényes, Aranyban a történeti. Ebertnél vérpadra lép ugyan Vesselényi, de bakó által nem engedi magát kivégeztetni; tört ránt elő, saját szívébe akurja döfni. Ekkor oda rohan Széchi Mária, köblére omlik s férjét követvén pártját

hagyja el. Aranyál Vesselényi megadja magát s nyugodtan hajtja fejét a bakó bárdja alá. Ekkora ellentállásra megtörik Széchi Mária szive:

Ebertnél

„Ich kann, ich will nicht leben
Ohne deine Achtung, deine Liebe!“

Aranyál

„Vitéz, vedd jobbjomat . . . esudát tesz erényed!
Pártomat elhagynom, hogy kövessék férjjet.“

szavakkal a Vesselényi neje lesz.

Vesselényi alakja mind kettőnél az a ki magasló történelmi alak, milyennek a történelemből ösmerjük, a két költő feldolgozása felfogás tekintetében különbséget nem mutat. —

Mint magyarok Ebertnek kiváló érdemül tulajdoníthatjuk, hogy ezt a kiválóan magyar tárgyat teljes elfogulatlansággal tárgyalja: sőt Irmának (Széchi Máriának) a szájába adott szavakkal Rákóczit majdnem isteníti.* Lelkesebb szavakat magyar költő sem adhatott szájába. Arany sem ad.

A mellék események többé kevésbé megegyeznek Aranyál hosszabban van tárgyalva Solymosi epizódjá. Nem tud aludni; kovályog a eszerjésben. Meglátja Vesselényit. Észrevétlen követi. Később segedelmet is visz, mely védelmére azonban Vesselényi nem szorul. Ebertnél mind ez nincs meg. Röviden meg van emlíve, hogy egy alak titokban követi, de semmi később kinyilvánuló czállal. A költemény rovására ez nem esik. Vesselényi nélkülé győz. A háttér élénkebb tételére szolgál. Ebertnél mint ilyen egészen el is mosódik. Arany többet foglalkozott vele, hogy sem azt tette volna. Az utolsó jelenetet élénkíti meg s fejezi be.

DR. FÜLÖP ADORJÁN.

— **Vidéki levél.** Kedves ösém uram! Harmadik levelemet is utnak eresztém kedves ösém uramhoz; mert igen sok elmondani és elpanaszolni valóm gyűlt egybe ugyannyira, hogyha egy kezemhez találó igazi jó rézpennát foghatnék ujjaim közé, igen hosszurá nyulnék levelem; de még idáig terjedő életemben soha jó pennát és jó tintát nem találhattam; mert a toll vagy igen vékony, vagy igen vastag vonásokat eresztett, vagy éppen semmit sem; a tinta meg vagy igen sűrű, vagy igen nagyon híg volt és így nem elég fekete betűket rajzolt! . . .

Jelen alkalommal is csak így vagyok! Pedig most esakugyan jó fekete betűket kellene írnom; mert ezek illenének kedélyvilágom külső alakjához . . .! hanem hát, legyen úgy amint lehet; mert ugysis tudom én, hogy „sirva vigad a magyar“ s gyakran sir benn, mig künn nevet! . . .

Hogy sirásra egyáltalában több okunk van létünk kezdete óta, mint a nevetésre, ezt igazolja azon körülmény is, mely szerint Madách az embernek nem komédiáját, hanem tragediáját énekelte meg sokak szerint a pessimismus netovábbjával! . . . Szeretném, ha sokféle bírálói közül valamelyik megírná az ember komédiáját is! . . . Addig ösém ura-

*) Ausgewählte poetische Erzählungen von C. E. Ebert Deutsch-österreichische National-Bibliothek. 26—27. szám. 67. l.

mat segítse az Isten, hogy mindazok Nekrologját, kiknek el- kelle hagyniok e földi lét színterét, oly találon és ketten- jesen megírja, miként ezt a közelmúltban tevő! . . . Ohajtanék meghalni csak azért, hogy rólam is egy szép kis emlékiratot írna!*). . . Erre valóban természetes hivatása és véle született képessége bizonyult! Ámde az is igaz, hogy szép emlékirat megírhatására szép és megfelelő élet kívántatik, mihez ismét nagy isteni kegyelem és az azzal való közreműködés avagy együttműködés szükségeltetik! — Ugy ám! de hát van-e ember e földön, kinek ez meg nem adatnék. No de félre penna! Beteghez kell menni! . . .

Igen is, úgy van, úgy tartjuk, hogy a kegyelem váltig megadatik; de a vele való közreműködés gyakran elmarad részünkről, minek okát hiában keressük a külső körülmények- ben és kedvezőtlen viszonyokban; mert megvan írva: „Si potuerunt hi et haec! No de félre penna, mert keresztelni kell! . . . Minthogy pedig a templomban befagyott fenékgig a keresztut,**) tehát itt végezzük a paplakban; annál is inkább: mert ezt Dr. Jankovics Pál „a vallásos élet külső formái“ című értekezésében inkább ajánlja így, sőt ohaj- taná, hogy a pap éppen házhöz menjen keresztelni, ami gyak- ran történt ezelőtt is uri házaknál, megtörténhetik időjártával kinn a majorháznál is, annál inkább a falu legalacsonyabb kunyhójában! . . .

Én a keresztelést ezen szívből szakadt imafóhással szoktam végezni, illetőleg beféjezni: „kedves kis új kereszt- tény polgár! az Isten kegyelme mindig veled legyen!“ Azt már hiában paranoslnám neki, hogy aztán ő is munkálkod- jék ez isteni kegyelemmel; mert hát még nem képes annak fölfogására! . . .

Nem tudom én azt, mert nem istudhatom: mennyi írói kegyelem adatik az olyan íróknak és poétáknak kirkörlégy- koron ilyenforma gunyos kritikák irtak vala:

Aranka pediglen erőlködik vala;

Aranka pediglen poéta nem vala! . . .

és ismét:

Hogyha a mily szépen, olyan jól is írál,

Akkor nem Aranka, hanem Arany volnál! . . .

Mit gondol kedves ösém uram, melyik hiányzik az ilyeneknél: a kegyelem-e vagy a vele való együtt munkál- kodás? . . . Ha munkálkodik valaki, még pedig erőlködvé, akkor a kegyelem hiányában látszik sinyleni és ha ez így, akkor nem mindenkinek adatik a kegyelem . . . azaz, hogy helyre üssem Szt. Pállal: „az egyik így, a másik úgy, kiki a maga módja szerint“; s ki ezt el nem találja mire van ké- pessége, annak meg kell szereznie a pietást, melyről írva van, hogy „ad omnia utilis!“ — No de félre penna, mert vesze- kedő házastélek érkeztek! . . . Ad reverere! V. Cs. J.

Cyulafehérvár, 1890. ápril hó.

Közeledik május, beköszöntött a gyakoribb séták és a tavaszi kirándulások kellemes ideje. A természet is küldött nekünk egy meghívót: aranyos napsugarát, hogy körülra- gyogja fényözönével a felüdülés, a megújulás ünnepélyét. Engem is kiesált a derült nap és addig jártam-keltem, hogy végre betértem a barátok templomába.

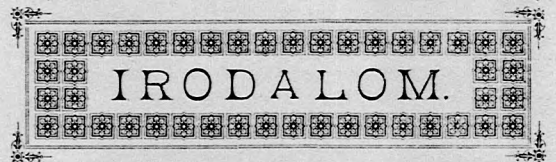
A nagy mise javában folyt — szép számmal voltak a hivek jelen és üde-hangok lejtettek tova a templom öblében, oly sok kellem volt változataiban — oly sok finomság hang-

alkotásában; nemcsak a tenger, ily lélekemelő ének is imád- kozni tanít. Az ember hallotta, de látta — érezte, hogy éneke légbé átömlő érzelem. Hanecker Rezső kisasszony rendel- kezik ezen remek hanggal, melylyel Isten dicsőségét oly szé- pen hirdeti s az emberek szívét az ég felé emeli.

Énekeljen soká, mert éneke visszhang Isten szerető szavára, — sóhajtás a tulvilágiahoz.

Istentisztelet után eltítkolhatatlan örömmel néztem a templom oltárait; mindenütt tisztaság, rend, gondos figyelem örködik; kétségtelen, hogy ez helyi praesidensünk P. Szekes érdeme. A mint a főoltárhoz közeledtem, szemembe ötlött az antipendium és az új szőnyeg. Ezeket Dr. Mohay Sándorné ő nagysága küldötte. Mily találó a női szív hódolata az oltár lépcsőinél; valóban ott a helye, mert ott fogadta a női szívet leányává az örök szépség: Isten.

Töltsd be Uram, azok lelkét örömmel, kik disztik a Te hajlékodat. y.

— Megjelent és beküldetett: „**Isten Igéje**“ szent beszédekben. XV. évf. 5 füz. Szerkeszti Jagieza L. Esz- tergom. Ára egész évre 2 frt. —

— „**Magyar Tanítóképző**“ a tanítóképző-intézeti országos egyesületének közlönye. V. évf. 3 füz. Szerkesztő Nagy L. Budapest. Ára egész évre 4 frt. —

— „**Egyetemes közoktatásügyi Szemle**“ II. évf. 8 sz. Szerkeszti Dr. Jancsó B. Budapest. Ára egész évre 4 frt. —

— **Irodalmi értesítés.** — Pár hét múlva megje- lenendő „Ünnepi egyházi beszédeim“re (1 frt 40 kr. vagy megfelelő sacrum) mély tisztelettel felhivom a ft. pap- ság szíves figyelmét. A „Százszorszépek“ című antho- lógiával is szolgálhatok még esimos vászonkötésben 2 frt.-ért. Eger (lyceum). 1890. ápr. 20. Babik József tanár.

— **A „Nőikézimunka oktatás“** módszeresen ösz- szeállította **Uhrl Józsa**, a pozsonyi áll. tanítónő képzőintezet igazgatója. E mű kitünő képeivel, valamint világos tárgyila- gosan irt szövege által a fiatal tanulók, de még az anyák, nevelőnők, tanítónők kezében is kitünő segédeszköz a kézi munka tanításhoz. A mű Stampfel Károly pozsonyi udvari könyvkereskedésének kiadásában jelenik meg és mintegy 10 füzetből fog állani. Az ár a felette esimos kiállítás és a számos illusztrációt tekintve nagyon olcsó és a füzetek ter- jedelméhez képest 30—60 kr. között váltakozik.

— „**Visszbiztosítás**“ írta Száva Farkas. M. Vá- sárhely. 27 lap. Ára 30 kr. — Ezen lelkes, mondhatnók rhapsodikus hangon irt és kézirat gyanánt kiadott füzet a social-demokratia s az emberi társadalom összes bajainak or- voslását a visszbiztosításban keresi és találja fel. Sok jó eszme van a kis füzetben, mely az elolvást s a henn- foglaltak feletti elmélkedést megérdemli. A mű Kovács F. m. vásárhelyi apát-plebánosnak van ajánlva.

— „**A neveléstudomány kézikönyve**“ írta Fel- méri Lajos. Kolozsvár. Szerző saját kiadása. 1890. Ára szerzőnél 5 frt, könyvkereskedés utján 6 frt. — Ezen művet lapunk jövő számában fogjuk tüzeten ismertetni. —

*) Ne izéljen Bátya!

***) A levelet a hideg időkben kaptuk.

Szerk.

Szerk.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Kinevezés.** A „Budapesti Közlöny“ hivatalos lap ezidei 94. számában a következők olvashatók: Vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem előterjesztésére, az erdélyi károlyfehérvári székeskáptalanban üresedésben levő olvasókanonokságot Nagy Imre éneklőkanonoknak és tiszteletbeli pápai kamarásnak. — az akként megüresedő éneklőkanonokságot pedig Fábrián Sándor székesegyházi főesperesnek és gymnasium igazgató-tanárnak adományozom. Kelt Bécsben, 1890 évi április hó 16-án. Ferencz József, s. k. Gr. Csáky Albin, s. k.

— **Jótekonyság.** Püspök Ur Ö Nagyméltósága a nagyszebeni Orsolya apácák leányiskolájának kibővítésére 6000 frtot, az Alesernátonhoz tartozó dálnoki és Szentháromságához tartozó nyomati (és boosi) róm. kath. fiók hitközségek számára készítettett két-két (4) harangért 485 frt 65 krt., Esztelekhez tartozó Kurtapatak r. k. leányegyház templom tornyának kijavítására 30 frtot, a tövisi r. kath. templom bel felszerelésének költségére 50 frtot, a besztercei templom orgonájának kijavítására 50 frtot, a mezősámsondi r. kath. iskola javára 20 frt, a sárpataki róm. kath. egyház javára megvásárolt telek költségeire 33 frt. 57 krt, az orláthi r. kath. egyház újonnan öntött harangjai költségére 70 frtot, a székeludvarhelyi róm. kath. hitközségben „Jézus harezosai“ név alatt szervezett egylet alapjának 20 frtot, a nagyenyedi róm. kath. egyház újonnan öntött harangjai költségére 50 frtot, a esiksomlyói r. kath. tanítóképzőben beállított méhérszet eszközeire 47 frt 20 krt, irodalmi cselzra, szegény tanulók és más szegények felségélyezésére legkevesebb összegben 150 frtot méltóztatott saját pénztárából adományozni.

— **Személyzeti.** Pál Gergely oláhláposi plébános Mocsra, és Simon Sándor mőcsi lelkész Oláhláposra áthelyeztettek. Grünhut József brassói r. kath. főgymn. helyettes tanár ugyanazon gymnasiumnál a classica philologia tanszakra mint rendes tanár, és Rétegi Géza marosvásárhelyi finőveldei aligazgató és r. kath. nagygymn. helyettes tanár ugyanoda rendes hitanárnak kinevezettek.

— **Nyilvános hálaköszönet.** Kegyelmes Főpásztorunk Lönhart Ferencz Püspök ur ö Nagyméltósága a dálnoki róm. kath. hívek lelki szükségleteinek kielégítésére két szép harangot méltóztatott a dálnoki róm. kath. fiókhitközségnek adományozni, mely nagylelkű és örök hálára kötelező adományáért sietünk Ö Nagyméltóságának a magunk s megörvendeztetett dálnoki róm. kath. hívek nevében, a nyilvánosság terén is szívből jövő hálás köszönetet mondani. Nem szűnünk meg kérni a jó Istent, hogy Ö Nagyméltóságát, kinek áldott atyai jobbjá már annyi könyvet törült le, annyi

forró óhajt töltött be, annyi esztiggedő lélekbe öntött reményt, áldja meg hosszu és boldog étellel, hogy az évek hosszu során át kiapadhatlan jóságánál fogva boldogíthassa egyházmegyénket. Az Isten fizesse meg! Dálnok, 1890 ápril 20-án. Tamás Dávid, plébános, Kozma László megye bíró.

— **Főtisztelendő felelős Szerkesztő Ur!** Miután a „Köz művelődés 11-ik számában, a M. A.-ban megjelent „liberalizmus dulása“ és „őszinte szó“ című cikkek felett, — senki által fel nem kérve, saját jószántából, — mondotta el f. tisztelendőségéd pártatlan véleményét, s miután V. M.-nek „rövid észrevételét elégtételül neki“ beesés lapjába felvette: szintén feljogosítva érzem magamat, rövid észrevételim megtételére, ugyanott helyet kérni. Beismeri V. M., hogy „cikkeivel szemben olyanokat hoztam fel, a miket ő nem tagadott“: tehát szerinte is igazságot írtam. — Ha pedig az általa beismert való tények még neki is rózsaszínűeknek tűnnek fel: akkor csak még egy esep jó akarat és igazság érzet kell annak beismeréséhez, hogy a esiki állapotok a világrt sem oly feketék, a milyeneknek ő XIX. hosszu cikkeiben lefesteni — ugyanecek — sürgőldött. —

Zab hegyező munkát végezni sem időm, sem kedvem nincs s ép azért nem is volt szándékomban V. M.-et hosszason ezáfolgatni. Csak előttem tudva lévő dolgokat írtam le, ugy a mint Isten azokat tudnom engedte. —

Tölem ugyan V. M. és netaláni elvtársai a esiki állapotokról vélekedhetnek bármiképen de engedjenek meg nekünk is annyi érdeklődést, hogy ha a esiki papság állásfoglalását és azt hozzák szóba, hogy a történelem majd mit fogmondani rólunk: akkor a tuzott állításokat magam és elvtársaim nevében rektifikálhassam. Célom csak az volt, hogy a történelem, s a Királyhágon imenni és tuli paptestvéreink ne egyedül V. M.-nek epébe és méregbe mártott tollából ismerjék meg állapotainkat: s e ezéomat elértem. —

Az az „egyik pap — ki V. M. szerint — jónak látta tovább nem uszni a liberalis áramlattal“ sigy a bójtí tánczok ellen fellépett, nemesak mostanában, hanem még 1883-ban, tehát jelenlegi állomása elfoglalásának még első évében is ugyan ezt eseeledte, miért a Sz. F.-nek nyílt terében háromszor is megtámadtatott; erről azonban V. M. a nevezett lap akkori munka társa, most már nem akar semmit tudni, mert ha tudna, akkor nem uszathatta volna meg azon egy papot is a liberalizmussal: erre pedig okvetlenül szükség volt, mert különben a rikító színekkel festett képnek gyászkerete nem lett volna tökéletes. — Csak ezen egy állítást hozám fel, hogy V. M.-nek nyugodt öntudatát megmozdítsam: s kérdem mer-e még Istenre hivatkozni, hogy utolsó betűig igazat írt? —

Elfogadom azon állítást, hogy itt mindenki tisztában van azzal, hogy V. M. cikkei „kit és kit nem, meddig és mily mérvben érínthetnek“: de valjon csak minket esiki papokat akart-e ő leczkézteni? Ha igen, mért nem osztotta mindenkinek névszerint részét azon szép titulusokból? Nézetem szerint ez lett volna nyílt és becsületes fellépés, s ezt megtehetette volna helyi érdekü lapunkban is.

Csikmegyében 40 lelki pásztor van, k'k 100,000 lelket kormányoznak; ezek közül legfőlebb ötön — előttünk tudva lévő okoknál fogva — helyeselhetik talán V. M.-nek cikkeit; de nem hihetem, hogy a XVI-ik cikket még azok is

mindnyájan aláírják. — Ezen meggyőződés megtagadása esetén szavazást ajánlok s legyen az a vesztés, ki leszavaztatik. Így azt is megtudhatjuk: hány „nyugodt” és hány „furdalt öntudatra” számítbat V. M. barátunk? s kik azok a „tiszteletre méltó” kivételek és miben áll azoknak kiválóságuk?

A bálvány előtt való térdhajlongás, az erkölcsiség vi-rányain való taposás, a szédelő, megkorrigálandó és kaczer-kodó, titulációk tetszetősök lehetnek ugyan neki, de habár „dieseriádáira” nem szorultunk, mégis azonban nagyra tudtuk volna becsülni azon nyíltságát, ha névszerint megnevezte volna azon papokat.

Mert lám, axioma számba vehető a M. A. 28 számában olvasható azon mondás is, hogy: „minden vád csak akkor jöhet komoly számba, ha részletes adatok bizonyítják: az általánoskodó gyanúsítás egyszerűen piaci pletyka és vén asz-szonyok időtöltése.” —

Itt ugyan senki sem keres klikket, de azt sokan tudjuk — még pedig közvetlen forrásból, hogy V. M.-nek ezikkeiért azon jóbarátok gratuláltak, kik még a haragban is szeretik a kalakát és főnökük elleni demonstrációkat tartják azon ártatlan és elismerésre méltó cselekedetért is, ha némelyek érdemesült és derék volt főnöküknek és pártársunknak — névnappa alkalmából — tiszteletére mennek. Az ilyen tulhaj-tott kollegiálitás egy kis szigorral klikknek is nevez-hető. —

A mi engem illet, öntudatom ugyan egy cseppet sem fur-dal; de azt örömeim beismerem, hogy mosakodni szeretek, s azt hiszem, hogy ezt ezen árnyék világban mindenki megese-lekszi, ki nem akar moeskosnak maradni. — Ugy látszik, hogy ezen ösztöne még meg van V. M.-nek is, — minden tagadása dacára. — mert „purifikációról” beszél ő is. —

Bubies Zsigmond kassai püspök közelebről kör-levelében ezen igazságot hangoztatta: „Nem a külsősé-gyekben és képmutatásban, hanem a társadalmi fejlődések és a kor különböző követelményei között való határozott állás foglalásban kell feltalálni azon hivatást, melynek tudatában a papságnak lennie kell. Nem a kor romlottsága felett való siránkozásban, hanem a társadalmi irányadásban rejlik a pap-ság hivatása”. Ezen programot elvet nálunk is meglehetne szívelelni. —

Nem vádlok, nem gyanúsítok senkit, de az igazság ér-dekében ennyit elkivántam mondani. Sapientia sat. Vagyok a főtisztelendő szerkesztő urnak kiváló tisztelője:

Ferenczi Károly *)
plebános.

*) Lapunk egyházmegyénkben oly állást foglal el, hogy midőn a legnagyobb katholicus meyei érdekei állapota felett mond-tik bárhol mintegy végső nyilatkozattal ítélet, akkor jogosítva éreze magát az eredményt regisztrálni, annál is inkább, mert az ilyen disputa a dolog természeténél fogva nem lehet két magán fél disputája. Míg az egész terjedelmes egy-házmegyében körülbelül 300.000 katholicus van szets.óra, eddig ebből csupán csak egyedül Csikmegyében 100.000 nél több van öss.etomörvire. En midőn lapunk 11-ik számában az ügyhöz csupán csak regisztrálás-képen teljes jóakarattal hozzá szóltam, azt gondoltam, hogy annak nem lesz folytatása, de ragyban c-alakoztam. V. M. jogára hivatkozott s nyilatkozatát közölnöm kellett. Most F. K. is jogára hivatkozik; ki nem tér-hett m természetes övetelése elől, az ő nyilatkozatát is közzé adt m. Most már mind a ketten nyilatkoztak egyenlő számban. Tehát mostan már elzár-hatjuk az ezennel továbbra el is zárjuk lapunkat ezen ügyről. Szerk.

— **Buzaszentelés.** F. h. 25-én Szent-Márk napján a buzaszentelést a processióval együtt teljes segédlettel Ke-gyelmes Püspök Urunk ö Nagyméltósága végezte. A papságon és a magán ajtatoskodókon kívül jelen voltak még a mindkét nemű tan és nevelő intézetek növendékei is tantestületeik ve-zetése alatt.

— **A történeti dátumok napja.** A számítás ab-ból indul ki, hogy a keresztény időszámítás első napja szombati nap volt, egy héttel Krisztus születése után. Tehát szá-mítás közben a péntek 0, szombat 1, vasárnap 2, hétfő 3, kedd 4, szerda 5, csütörtök 6, péntek 7.

Tulajdonképpen ugy kellene számítanunk, hogy össze-adnánk a keresztény időszámítás kezdete óta eltelt összes na-pok számát, 7-tel elosztanánk s ha nem volna maradék, péntek volna a keresett nap, ha a maradék 1 volna, szombat, ha 2, vasárnap stb. Ezt a hosszadalmas számítást azonban egyszerűsíteni lehet. Ugyanis az esztendő 365 napja 52 hét és egy nap, mert 7 a 365-ben megvan 52 szer s a maradék 1. A hányszor megvan, azt bátran elhagyhatjuk, csakis a ma-radékot kell számban vennünk. Továbbá számba kell vennünk, hogy szökő esztendőben, vagyis minden negyedik esztendő-ben még egy nappal több van. A számítás tehát ugy egy-szerűsíthetjük, hogy csak a keresett nap előtt való esztendő egész számát, ennek negyedét és az azon évi napok számát adjuk össze s a sommát 7-tel elosztjuk.

Pl. a mohácsi vész napja, 1526. augusztus 29-ike, micsoda napon volt? Az addig eltelt esztendőkben a kerek ötvenkét hetek elhagyásával csak a maradék napokat véve számba, volt 1525 ilyen nap, minden esztendőben egy; minden negyedik esztendőben még egy-egy nap, tehát 1525 : 4 = 381 szökő nap; 1526-ban pedig a keresett nappal együtt eltelt 241. Ezek száma összesen 1525 + 381 + 241 = 2147. Ha ezt a számot 7-tel elosz-tjuk, 2147 : 7 = 306, a maradék 5. A hányadosra nincs szük-ség, mert kerek heteket jelent; annál fontosabb a maradék, mert azt jelenti, hogy a nem teljes hétnék 5-ik napja, vagyis szerda volt 1526. augusztus 29-én.

Azonban ez a számítás csak azokra az időkre érvényes, melyek 1582. december 20-ika előtt teltek el. Ekkor fogadták el, a Julius Caesar időszámítása helyett a Gergely pápáét, mely azt is számba vette, hogy az ő koráig a polgári esztendő 10 egész nappal késett meg a napesztendőhöz képest. Az új időszámítást ugy rendelték el az elfogadó országok, hogy ama vasárnap után, melyre december 9-ike esett, a hétfőt de-cember 10-ike helyett 20-ikának írják, tehát 10 napot ki-löktek az időszámításból Későbbre pedig azt rendelték, hogy a további hibák elkerülése a kerek százas esztendők közül csak minden negyedik legyen szökőév, három másik ne. A görög naptár ezt figyelmen kívül hagyja, azért 1700-ban már 11, 1800-ban pedig 12 nap lett az ő késésük, 1900-ban 13 ; ap lesz, ez megmarad 2000-ben is, mely szökőévünk lesz, 2100-ban lesz a különbség 14 nap.

A szökőéveknek ezt az elhagyását a dátum kiszámítá-sában is meg kell tennünk. Azért 1582 december 20-ika és 1700 februárius 28-ika között 10 napot, azontul 1800 februá-rius 28-áig 11 napot, a mai napig pedig s ezental 1900-ig 12 napot le kell a számításból vonnunk, mielőtt a 7-tel való osztáshoz fogunk. Például micsoda nap volt 1849 október 6-ikán? 1848 + 462 + 279 = 2589, ebből levonunk 12-öt s aztán osztjuk 7-tel, 2577 : 7 = 368, a maradék 1, tehát szombat volt az aradi vértanúság napja.

Szerkesztői üzenetek.

P. S. Elismeréssel vagyunk mi is az illető iránt, mert hiszen volt alkalmun: őt közelről megismerni, de nem nyithatjuk meg lapunkat senki-nek oly alakban való dicséretére.

K. F. Az „Emlékezés” nem közölhető.

N. I. Az „Utarns” nem közölhető.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ISTVAN.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PÁL ANTAL, STRAUBERT ÖDON, ZLAMAL AGOST.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lye. nyomdában Gyulafehérvárrt.